

Spór o opiekuna faktycznego studenta na wokandzie

W orzecznictwie sądów administracyjnych pojawia się coraz więcej rozbieżności, co ma przełożenie na wątpliwości organów stypendialnych. Przykładem jest pojęcie opiekuna faktycznego, którego nie należy jednak definiować w sposób zamknięty.

Jacek Pakuła 05 października 2026

Analiza orzeczeń sądów administracyjnych prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z coraz większą liczbą rozbieżności. Z tego powodu istotnego znaczenia nabiera uzasadnienie zarówno wyroku, jak i wcześniej - uzasadnienie decyzji, I i II instancji. Problem ten doskonale ilustruje wyrok WSA w Białymstoku z dnia 25 czerwca 2026 r., sygn. akt: II SA/Bk 119/26.

Dla porządku należy wskazać, że wykładnia prawa jest procesem złożonym. By odczytać znaczenie przepisu, nie jakiegokolwiek, ale to najbardziej wartościowe, trzeba znać reguły wykładni. Skoro do podstawowym reguł wykładni zalicza się wykładnię językową, to trzeba operować definicjami, sięgać do znaczenia utrwalonego w orzecznictwie (o ile jest zgodne), czy do słowników języka polskiego. Gdy już wypracujemy znaczenie w języku powszechnym, warto pochylić się nad wynikiem wykładni funkcjonalnej i systemowej. Niestety, ale w praktyce zanika ta umiejętność. Stąd rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych.

Wróćmy więc do wyroku WSA w Białymstoku. Studentka ubiegała się o stypendium socjalne. We wniosku wskazała, że jest osobą, która osiągnęła pełnoletniość w pieczy zastępczej i przebywa w niezawodowej rodzinie zastępczej za jej zgodą. Na tle takiego stanu faktycznego pojawił się spór, czy mamy do czynienia z opiekunem faktycznym.

Przypomnieć należy, że student co do zasady ubiegając się o stypendium socjalne wykazuje również dochody swojej rodziny, do której zalicza się np. małżonka, rodziców, opiekunów prawnych i faktycznych, dzieci oraz rodzeństwo. Można powiedzieć, że sprawa oczywista a katalog osób zamknięty i jednoznaczny. W praktyce jednak wątpliwości budzi pojęcie opiekuna faktycznego. Temat był już analizowany, to jednak na tle wyroku WSA w Białymstoku należy poczynić kilka uwag porządkujących.

Po pierwsze, zasadne jest odwołanie do pojęcia opiekuna faktycznego, bowiem w tej sprawie można dostrzec odmienne próby definiowania, czynione zarówno przez organ I instancji, organ odwoławczy oraz WSA w Białymstoku. Wystarczy odwołać się do wyroku NSA z dnia 15 lipca 2022 r., sygn. III OSK 1360/21, w którym Sąd przyjął, że opiekun faktyczny studenta to osoba, która - w rozumieniu potocznym - taką opiekę sprawuje, jeśli oczywiście student takiej opieki wymaga. Skoro więc studentka wskazała w wyjaśnieniach, że korzysta z pomocy tej rodziny, to organ nie mógł pominąć tych tłumaczeń.

Po drugie, samo wskazanie potencjalnego opiekuna faktycznego nie oznacza, że mamy do czynienia z taką opieką. Należy przeprowadzić tzw. test sponsora, tj. zweryfikować dochody opiekuna faktycznego. Chodzi o to, że osoba opiekuna faktycznego nie powinna zaniżać dochodu studenta. Student nie ma również dowolności w wyborze, czy do rodziny zaliczy rodziców, czy opiekunów faktycznych. Istotne są tłumaczenia studenta, a także przesłanki tzw. samodzielności finansowej.

Po trzecie, błędem jest utożsamianie pojęcia opiekuna faktycznego dziecka, o którym mowa w ustawie o świadczeniach rodzinnych z opiekunem faktycznym. Orzecznictwo NSA odrzuciło takie próby równoważenia obu tych pojęć. Dodać należy, że opiekun faktyczny studenta jest pojęciem szerszym i może być tak, że opiekun faktyczny dziecka będzie opiekunem faktycznym studenta. Wymaga to jednak prowadzenia postępowania wyjaśniającego.

Po czwarte, zwrócić należy uwagę na dość istotny czynnik, który miał miejsce w sprawie zawisłej przed WSA w Białymstoku. Studentka - wcześniej jako osoba niepełnoletnia była objęta pieczą zastępczą i do uzyskania pełnoletności była pod opieką opiekunów prawnych. Z momentem uzyskania pełnoletności opieka prawna wygasa. Nie oznacza to jednak, że nie może

przeobrazić się w opiekę faktyczną, co właśnie miało miejsce w niniejszej sprawie. Dobitnie o tym świadczą wyjaśnianie studentki, która wskazała, że korzysta z pomocy rodziny zastępczej.

Po piąte, WSA przyjął, że nie ma przepisu, który pozwalałby uznać, że rodzina zastępcza może być oceniana w kategorii opiekuna faktycznego. Powołał się przy tym na stanowisko organu odwoławczego, który nie wskazał wprost żadnego przepisu ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Taki przepis jednak istnieje, a jest to przepis art. 88 ust. 1 pkt 1 lit. c) PSWiN. Do kręgu osób zalicza się opiekunów faktycznych studenta, a w świetle wyroku NSA z dnia 15 lipca 2022 r. oczywistym jest to, że skoro studentka korzysta z pomocy rodziny zastępczej to osoby te należy oceniać przez pryzmat opiekuna faktycznego. Niezrozumiałe jest więc stanowisko Sądu, jakoby takiego przepisu nie było. Co więcej, zupełnie chybione są odwołania do ustawy o świadczeniach rodzinnych bowiem przy takim założeniu, że wraz z momentem uzyskania p

Po szóste, umywa WSA stan faktyczny, skoro odwołuje się do art. 88 ust. 2 pkt 4, z którego wynika, że osoba pozostająca w pieczy zastępczej nie jest ona obowiązana do wykazywania dochodów rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych, z którymi nie prowadzi wspólnego gospodarstwa domowego. Dla jasności warto przywołać ów przepis:

Student, który nie prowadzi wspólnego gospodarstwa domowego z żadnym z rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych, może ubiegać się o stypendium socjalne bez wykazywania dochodów osiąganych przez te osoby oraz będące na ich utrzymaniu dzieci niepełnoletnie, dzieci pobierające naukę do 26. roku życia, a jeżeli 26. rok życia przypada w ostatnim roku studiów, do ich ukończenia, oraz dzieci niepełnosprawne bez względu na wiek, jeżeli spełnia jeden z następujących warunków: (...) 4) osiągnął pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej; (...).

Z powyższego wynika, że osoba, która osiągnęła pełnoletność w pieczy zastępczej nie musi wykazywać dochodów rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych - **ale pod warunkiem, że nie prowadzi gospodarstwa domowego z tymi osobami.** Dobitnie o tym świadczy pierwsza część ww. przepisu, a potwierdza to dodatkowo art. 88 ust. 3 PSWiN. A w realiach niniejszej sprawy chodziło o to, że studentka korzysta z pomocy rodziny zastępczej.

Po siódme, warto korzystać ze słowników języka polskiego, zwłaszcza, gdy trzeba odkodować znaczenie niektórych pojęć. W realiach niniejszej sprawy pojawia się pytanie o prowadzenie gospodarstwa domowego. Tylko dla przykładu odwołamy się do Wielkiego słownika języka polskiego (www.wsjp.pl), gdzie gospodarstwo domowe oznacza ogół osób mieszkających razem i wspólnie się utrzymujących. Na marginesie należy odnotować, że fakt, iż student mieszka czasowo w domu studenckim nie przekreśla uznania, że mamy do czynienia z gospodarstwem domowym. Koresponduje to z definicją osób pozostających na utrzymaniu - oznacza to członków rodziny utrzymujących się z połączonych dochodów tych osób (art. 3 pkt 12 ustawy o świadczeniach rodzinnych). W tym miejscu warto wskazać, że nie korzystamy bezpośrednio z definicji opiekuna faktycznego dziecka (art. 3 pkt 16) bowiem nie jest ona tożsama z definicją opiekuna faktycznego studenta. Natomiast sięgamy do definicji osób pozostających na utrzymaniu, m.in. dlatego, że do takiego sformułowania odwołuje się ustawa PSWiN.

Po ósme, chybiona jest analogia przyjęta przez WSA, a zrównująca rodzinę zastępczą i dyrektora placówki w ramach pieczy instytucjonalnej, czy odesłania do obowiązku alimentacyjnego. Dyrektor placówki jest kierownikiem, występuje jako organ, a rodzina zastępcza składa się z osób fizycznych i nie ma tutaj żadnego podobieństwa, poza potocznym, tak jak dyrektor kieruje placówką, tak rodzice zastępczy prowadzą dom. Z opiekunem faktycznym nie sposób również automatycznie łączyć obowiązku alimentacyjnego. Inny jest krąg osób zobowiązanych do alimentacji, a inny - potencjalnych opiekunów faktycznych.

Po dziewiąte, stanowisko WSA prowadzić będzie do przyznania stypendium socjalnego osobie, która nie musi być w trudnej sytuacji materialnej, co oznacza naruszenie prawa materialnego. Zgodnie z art. 87 ust. 1 PSWiN, stypendium socjalne może otrzymać osoba znajdująca się w trudnej sytuacji materialnej. Nie chodzi tu tylko i wyłącznie o wyliczenie dochodu na podstawie dokumentów. Czym innym jest bowiem możliwość ubiegania się o stypendium, a czym innym możliwość przyznania tego pomocy. Słusznie organ miał wątpliwości, czy studentka znajduje się w trudnej sytuacji materialnej.

Po dziesiąte, o wadliwości uzasadnienia wyroku WSA świadczy fakt, że *de facto* Sąd eliminuje z obrotu prawnego pojęcie opiekuna faktycznego, a przecież ustawodawca przewidział taką kategorię osób, wchodzącą w skład rodziny studenta. Co więcej, WSA w Białymstoku może pochwalić się i takim orzeczeniem, gdzie opiekun faktyczny został odkodowany wręcz wzorcowy - chodzi o wyrok z dnia 24 sierpnia 2023 r., sygn. akt: II SA/Bk 467/23. Pozornie może się wydawać, że brak definicji legalnej pojęcia opiekuna faktycznego to błąd legislacyjny, ale wystarczy odwołać się do wyroku NSA z dnia 15 lipca 2022 r., by uznać, że taki zabieg jest prawidłowy. Wymaga od aktywności od organu i podejmowania działań w celu ustalenia stanu faktycznego, ale tylko w taki sposób możliwe jest przyznanie stypendium socjalnego osobie, która tego stypendium potrzebuje,

tj. znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, a nie takiej osobie, która sztucznie próbuje dopasować dochód do kwoty uprawniającej do ubiegania się o stypendium socjalne.

Podsumowując, organy stypendialny przyjęły dobry kierunek, zgodnie z którym studentka jest na utrzymaniu opiekunów faktycznych - ale dostrzec można istotne luki w uzasadnieniu, w tym odwołanie do tzw. testu sponsora. Wady na etapie postępowania musiały więc doprowadzić do wydania wyroku uchylającego zaskarżone decyzje, to jednak samo uzasadnienie WSA należy uznać za błędne, bowiem neguje ono istnienie kategorii opiekuna faktycznego studenta.

Aktualna **oferta szkoleń z zakresu pomocy materialnej dla studentów** dostępna jest na stronie Instytutu Prawa Szkolnictwa Wyższego i Nauki w zakładce: **Webinary**.

Zapraszamy również do udziału w:

- III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej pt. Odpowiedzialność dyscyplinarna w nauce i szkolnictwie wyższym. Szczegóły pod adresem: **OKNS Odpowiedzialność dyscyplinarna**
- III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej pt. Sprawy studenckie i kształcenie - prawo i praktyka. Szczegóły pod adresem: **OKNS Sprawy studenckie i kształcenie - prawo i praktyka**